

Estudi sobre la relació del voluntariat amb la millora de l'autoestima i l'adquisició d'aprenentatges: una investigació als Tallers d'Èxit Escolar

Jordi Blanquera Clusells
Universitat de Girona

Resum

En aquest article s'intenta esbrinar què aporta als voluntaris a nivell d'autoestima i a nivell d'aprenentatges el fet de col·laborar en una organització. L'estudi es centra en una enquesta que es fa als voluntaris del projecte Tallers d'Èxit Escolar de Girona. Els resultats de la investigació apunten que el fet de participar com a voluntaris els pot aportar un augment considerable de l'autoestima i dels aprenentatges. Per tant, podria ser una bona estratègia pels educadors socials fomentar aquestes accions altruistes per potenciar l'apoderament dels individus i de la comunitat.

Paraules clau: Voluntariat, autoestima, competències cíviques, educadors socials, apoderament.

Abstract

This article tries to figure out what brings to volunteers, in levels of self-esteem and apprenticeship, the fact of collaborating in an organization. The study itself is based in a poll made to the project of volunteers called Tallers d'Èxit Escolar in Girona. The investigation results show that volunteers could provide themselves a significant increase in self-esteem and apprenticeship if they took part in a social activity. Therefore, encourage altruistic actions to enhance individual and community empowerment could be a good strategy for social educators.

Keywords: Voluntarism, self-esteem, civic competences, social educators, empowerment.

Introducció

S'ha escrit força sobre els principals motius pels quals les persones decideixen participar de manera voluntària a alguna organització o projecte (Yubero, Larrañaga, 2002; Barberá, Mateos, 1997; Chacón et al., 2010). També, s'ha escrit sobre els aspectes positius que aquestes persones poden aportar a la societat, com per exemple valors de solidaritat; i sobre els aspectes negatius que poden provocar:

Estudi sobre la relació del voluntariat amb la millora de l'autoestima i l'adquisició d'aprenentatges: una investigació als Tallers d'Èxit Escolar
Copyleft: Jordi Blanquera Clusells

substitució de professionals qualificats i remunerats per personal voluntari, acció que pot repercutir en una menor professionalitat en les accions.

Ara bé, el que no s'ha analitzat gaire és en com afecta a nivell d'autoestima, d'aprenentatges i d'identitat comunitària el fet de participar com a voluntari a un projecte social. Una de les poques investigacions sobre aquests aspectes afirma que pot aportar aspectes positius als participants (Peggy i Lyndi, 2009). Per tant, l'objectiu principal d'aquest estudi és esbrinar si el fet de participar com a voluntari en un projecte social pot representar un augment de l'autoestima i l'adquisició de d'aprenentatges, tant a nivell de competències cíviques com de coneixements.

Algunes consideracions sobre el voluntariat

L'Observatorio del Voluntariado (2010:35) defineix el voluntariat de la següent manera: "Una persona voluntaria es aquella que, sensibilizada por la situación social de los colectivos desfavorecidos, excluidos o marginados, decide, de manera altruista y solidaria participar, junto con otras, en diferentes proyectos dentro de una organización de voluntariado, dedicando parte de su tiempo en beneficio de una acción enmarcada en proyectos concretos". Per tant, segons aquesta entitat es tracta d'una acció o conjunt d'accions portades a terme per una persona, juntament amb d'altres, de manera altruista amb la intenció de donar suport a algun tipus de projecte social d'alguna organització dedicant-hi part del seu temps lliure. Pel que fa a la definició de voluntariat que figura a la Llei 25/91¹, el "voluntariat és el conjunt de persones que efectuen una prestació voluntària i lliure de serveis cívics o socials sense contraprestació econòmica, dins del marc d'una organització estable i democràtica que comporti compromís d'actuació a favor de la societat i de la persona". Aquesta definició ens aporta algun altre element interessant: afegeix el compromís que adopta el voluntari per a la transformació social i la democràcia de les organitzacions sense ànim de lucre.

La Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS) anomena cinc gran tipus d'àmbits d'actuació del voluntariat; social, comunitari, cultural, per a la solidaritat internacional i l'ambiental. Aquest article va orientat a analitzar el voluntariat de tipus social, és a dir, el que la seva acció va destinada a promoure la qualitat de vida de les persones i

¹ Catalunya. Llei 25/91, de 13 de desembre, de l'Institut Català del Voluntariat. (DOGC, núm. 1535, 30-12-1991, pàg. 6600).

centre les seves accions als col·lectius més vulnerables (gent gran, drogodependents, persones privades de llibertat, malalts temporals o terminals i les seves famílies, persones immigrades i refugiades, persones amb diversitat funcional o amb discapacitat, etc.). Aquesta figura està emparada per la Carta del Voluntariat, un document que es va redactar en el 1er Congrés Català del Voluntariat al 1995 el qual li atorga el dret a la formació pel desenvolupament de l'activitat, la no discriminació i a una cobertura d'assegurança entre d'altres drets. Ara bé, també l'hi atorga una sèrie de deures, com la del respecte per les persones i per l'entitat, cooperar per a la consecució dels objectius del programa amb què participa i obrar amb responsabilitat i bona fe entre d'altres.

Els membres de la FCVS, a la revista VOL (2010:8) diuen que “el voluntariat s'autodefineix com a una oportunitat per al canvi social i d'un valor insubstituïble”. La mateixa entitat publicà a l'Anuari 2011 que la conjuntura actual de greu crisi econòmica ha comportat l'augment de les necessitats socials (moltes persones es queden a l'atur i la capacitat econòmica d'un gran gruix de famílies s'ha vist reduïda considerablement) juntament amb una disminució de recursos molt important per part del govern per pal·liar les situacions de risc d'exclusió social que pateix una bona part de la població. Tot i això, el nombre de voluntaris, no només no ha disminuït sinó que ha augmentat considerablement i, també, ha canviat una mica el perfil dels voluntaris. Majoritàriament, eren les dones adultes i els joves els qui realitzaven aquestes tasques altruistes. Actualment, s'està observant que prejubilats, jubilats i aturats (sobretot qualificats) de gènere masculí estan més sensibilitzats i realitzen, amb més o menys periodicitat, accions voluntàries amb la intenció de transformar la realitat (al 2003 hi havia el 24% d'homes entre els voluntaris mentre que al 2009 es va registrar el 34% segons l'Anuari 2011 de la FCVS). Pel que fa a les persones prejubilades i jubilades, segons el mateix Anuari, aquestes configuren un perfil de voluntari molt enriquidor per a l'entitat i per a la societat en general ja que es tracta de persones amb una gran experiència vital i professional així com amb més disponibilitat i ganes d'implicar-se en la missió de l'organització.

Voluntariat com a eina per a la transformació de la comunitat

Per Aranguren (2012: 104) “el voluntariat és un agent contracultural davant l'actual estat de societat sense ciutadania activa. Abans que algú, que fa una tasca encomiable durant unes hores a la setmana amb un col·lectiu determinat (immigrants, infància, malalts, persones sense llar, etc.), la persona voluntària a través de l'organització amb

Estudi sobre la relació del voluntariat amb la millora de l'autoestima i l'adquisició d'aprenentatges: una investigació als Tallers d'Èxit Escolar
Copyleft: Jordi Blanquera Clusells

la qual col·labora és un agent de sensibilització per mostrar que les coses poden ser d'una altra manera. El voluntari interioritza el dolor i la solitud de l'altre i el condueix a albirar un *junts* en què hi cabem tots. Aquesta és la força social del voluntariat: la de ser capaç d'aglutinar voluntats per a construir un projecte col·lectiu des d'un *nosaltres* inclusiu, on la diversitat, tot i ser una dada de la realitat, fomenti la creació d'espais comuns de trobada”.

Per tant, cal mirar el voluntariat com a acció col·lectiva, educadora i transformadora i no com una acció i aportació individual que neix i mor en el mateix acte, tal i com ho faria interessadament el pensament neoliberal: el voluntariat com a substitució de llocs de treball (Aranguren, 2012). Tenint en compte que totes les persones que viuen i conviuen en comunitat poden ser objectes i subjectes del voluntariat i poden donar i rebre, aquesta condició porta a pensar que aquestes poden ser comunitats d'aprenentatge (o comunitats educadores) generadores de capital social. El problema que té una persona es converteix en un problema de la comunitat, la percepció d'individualitat (de l'individu davant d'una comunitat) passa a ser una percepció col·lectiva, es forma una identitat comunitària on tots hi poden aprendre i a on existeix l'ajuda mútua i desinteressada.

Sergi Blancafort (2012) utilitza el concepte de competència cívica per referir-se al conjunt de coneixements, habilitats, actituds i valors de les persones que participen activament a la vida política i comunitària. Segons el mateix autor, de manera similar es poden emprar els conceptes de compromís cívic, ciutadania activa, capital social (molt usat actualment) o alfabetització cívica (aquest concepte aporta esperances de canvi ja que dóna a entendre que és possible educar per a l'assoliment d'aquestes competències i promoure el canvi social). Es pot ser un ciutadà procedimental, que va a votar i fa la seva vida però no vincular-se amb la societat en general d'una manera activa o es pot ser un ciutadà actiu que es belluga per a la comunitat, que es compromet amb ella i els seus components, que adopta una actitud crítica i constructiva amb la intenció de millorar la qualitat de vida de les persones i que persegueix la millora de la societat democràtica amb la convicció que és possible evitar les situacions d'exclusió social.

La competència cívica, segons el Proyecto Cívico², es la capacitat i voluntat de comprometre's en la participació activa que es basa en una actitud de confiar amb els demés en tots els contextos de la vida social: l'escola, la comunitat, els entorns laborals i els llocs d'esbarjo. Des d'un punt de vista individual, la competència cívica és una eina important per a incrementar el valor de les persones i donar-los la motivació, l'autonomia i la responsabilitat útils per a controlar la seva pròpia existència malgrat les circumstàncies socials en les que es trobin. Des del punt de vista col·lectiu, la competència cívica, contribuint a la creació de capital social, combina el desenvolupament social amb l'econòmic. És per la importància d'aquesta raó pel que la Comissió Europea ha indicat la competència cívica com a una de les competències bàsiques que s'han de desenvolupar dins de les estratègies d'aprenentatge permanents.

Segons Aranguren (2012), per oferir unes vies de creació d'una nova ciutadania en el si d'una societat que va canviant a gran velocitat, cal no oblidar-se dels tres pilars fonamentals: voluntariat, educació i ciutadania. Aquests pilars van molt lligats entre ells. Els tres poden construir comunitat i interrelacions d'igualtat, els tres preserven la dignitat de la persona i representen la defensa dels drets humans. El voluntariat educa, o pot educar, a la resta a ser un ciutadà actiu i compromès alhora que està enfortint les pròpies competències cíviques (Mojza, Lorenz i Sonnentag, 2010).

Seguint en aquesta línia de la competència cívica, cal observar que algunes vegades s'acostuma a realitzar un voluntariat institucionalitzat i, en canvi, no s'actua de manera altruista amb les persones més pròximes, ja siguin familiars, amics o veïns. En aquests casos, la persona s'està enganyant, busca el reconeixement social per elaborar-se una falsa identitat. El voluntari és la unió entre el ser i l'actuar (Bas 2002).

Ara bé, a part d'adquirir i transmetre competències cíviques que poden afavorir el desenvolupament personal i comunitari, el voluntari també pot adquirir altres beneficis

² El Proyecto CIVICO, que va començar al gener del 2011, tenia la intenció de promoure aquest enfocament a través de la realització d'una guia per tal de desenvolupar les competències cíviques entre els estudiants d'escoles secundàries dels països europeus que participaven en aquest projecte (Bulgària, Dinamarca, Itàlia i Polònia). L'equip coordinador de CÍVICO estava format per 4 socis líders (el Departament d'Educació de dues universitats i dues organitzacions que tenien per missió recolzar a les escoles en l'augment del seu nivell d'educació), així com deu escoles que participaven en la fase d'experimentació de la Guia que va acabar a finals del 2012. A partir de llavors, l'equip va confeccionar la guia que es pot consultar en aquesta pàgina web. Equipo Coordinador del Proyecto Cívico. (2013). *Cívico*. Recuperat 6 abril 2013, des de http://www.civicoproject.eu/index_es.php

per a la pròpia persona i per a la pròpia identitat. Participar com a voluntari en una organització, involucrar-se i comprometre's amb la missió d'una organització de manera altruista i desinteressada, pot aportar-li un augment de l'autoestima. L'autoestima és l'opinió que es té d'un mateix. És donar valor al "jo", formant el propi autoconcepte i actuant d'acord amb aquest. Respon a "qui sóc, quant valc i quant m'estimo". L'autoestima determina com s'actua amb els demés i amb un mateix. No tenir consciència del propi valor i dels propis assoliments fa que hom no es tracti com es mereix, permet fer-se mal i que els demés n'hi facin. Segons García, Musitu i Veiga (2006) l'autoestima pot repercutir en les accions més quotidianes afavorint resultats negatius quan aquesta és baixa. Afirmen que l'autoconcepte es relaciona negativament amb problemes tan variats com l'addicció al tabac i a l'alcohol, les dificultats amb les relacions socials, el baix rendiment acadèmic i/o laboral i amb la violència domèstica. Per intentar pal·liar aquestes situacions i promoure l'apoderament dels individus es parteix de la base que una persona que col·labora en un projecte social com a voluntari, el fet de participar-hi li pot representar un augment de l'autoestima i l'adquisició d'aprenentatges, tant a nivell de coneixements com de competències cíviques (Peggy, Lyndi, 2009).

Metodologia

La investigació que es presenta en aquest article segueix la línia que apunten Peggy i Lindi (2009). L'objectiu general és esbrinar si és el fet de participar com a voluntari en un projecte social pot ajudar a aquestes persones a augmentar l'autoestima i l'adquisició de competències cíviques. Per facilitar la recerca, s'han establert tres objectius específics que han de permetre respondre al general:

- 1. Esbrinar si participar en el projecte ha contribuït a la millora de l'autoestima dels participants.**
- 2. Esbrinar si participar en el projecte ha representat adquirir nous aprenentatges.**
- 3. Esbrinar si participar en el projecte ha incidit a millorar les competències cíviques.**

Per dur a terme l'estudi s'ha escollit un programa que impulsa l'Ajuntament de Girona, concretament l'Àrea de Joventut, en coordinació amb l'Àrea d'Educació i amb la col·laboració de l'Oficina de Cooperació per al Desenvolupament de la Universitat de Girona (UdG). Aquest programa s'anomena Tallers d'Èxit Escolar (en endavant TEE) i

realitza sessions de suport educatiu que tenen com a objectiu evitar el fracàs escolar i millorar les competències instrumentals i bàsiques dels alumnes (de 5è i 6è de primària i de 1er, 2on i 3er d'ESO), que les tenen menys consolidades. Els alumnes són seleccionats pels centres educatius de la ciutat. Es fan grups de treball de 8 a 12 estudiants d'un mateix nivell educatiu, centrats en l'atenció directa i individualitzada dels processos d'aprenentatge, atenció a la diversitat i millora de les habilitats socials.

Durant el curs escolar 2012-2013, aquests tallers es realitzen al sector de Palau (s'atenen alumnes de l'IES Montilivi i de l'IES Santiago Sobrequès), al sector de Santa Eugènia (s'atenen alumnes de l'IES Santa Eugènia), al sector de Pont Major (s'atenen alumnes de l'IES Narcís Xifra) i al sector de Barri Vell (s'atenen alumnes de l'Escola Annexa i de l'IES Vicens Vives) i hi són atesos 149 alumnes en total.

El projecte TEE es basa en l'acció del voluntariat i pretén oferir espais per a persones que volen actuar a favor dels altres o de la comunitat en general, ser solidàries i compromeses amb el seu entorn i la seva comunitat i sentir-se implicades en la millora de l'educació dels joves. En el moment de dur a terme la investigació hi col·laboren 26 voluntaris.

S'ha confeccionat un qüestionari per esbrinar què aporta als voluntaris el fet de participar en aquest programa a nivell d'autoestima i a nivell d'aprenentatges (tant els coneixements com les competències socials i cíviques). El qüestionari està dividit en dos blocs. En el primer es pretén esbrinar l'edat, el gènere, el perquè col·labora com a voluntari (en aquest apartat es contempla poder respondre a més d'un ítem i les possibilitats són; per obtenir crèdits de l'UdG³, per afinitat al projecte, per afinitat als adolescents, per omplir temps mort, per obtenir experiència i/o altres), si havia col·laborat mai com a voluntari en algun altre projecte i si creu que en el futur ho tornarà a fer. El segon està format per tretze afirmacions que segueixen el model de l'Escala de Likert; el voluntari ha d'expressar el seu grau de conformitat sobre cada una d'elles (gens d'acord, poc d'acord, d'acord i molt d'acord). Aquestes estan

³ L'oficina de Cooperació de la Universitat de Girona té conveni amb l'Ajuntament de Girona per proporcionar estudiants que vulguin fer de voluntaris. A aquests se'ls recompensa amb crèdits ETCS.

relacionades amb els objectius específics que han d'ajudar a assolir l'objectiu general de la investigació (veure taula 1). Per resoldre la qüestió de l'autoestima (objectiu específic 1) s'ha utilitzat com a model l'escala que va confeccionar Rosenberg per establir el nivell d'autoestima que té una persona (Martín et al, 2007). D'aquest model se n'han extret tres afirmacions literals (1,4 i 5) i les altres tres han estat adaptades del mateix model. Les afirmacions que corresponen a l'objectiu específic 2 són d'elaboració pròpia i es pretén avaluar si els voluntaris han après noves estratègies per a ensenyar i si han adquirit coneixements relatius als continguts curriculars dels adolescents. Les afirmacions relacionades a l'objectiu específic 3 s'han basat amb la *Guía sobre el desarrollo de Competencias Cívicas entre los estudiantes de escuelas secundarias en Europa* (Equip Coordinador Proyecto Cívico, 2011). Els criteris que serviran per avaluar si els participants han experimentat un augment de l'autoestima i han adquirit aprenentatges, tant a nivell de continguts com de competències cíviques seran el grau de conformitat de les afirmacions. És a dir, els criteris seran: no hi estic gens d'acord, hi estic poc d'acord, hi estic d'acord o hi estic molt d'acord amb l'afirmació.

Taula 1. Relació de les afirmacions agrupades en objectius específics

Objectius específics	Afirmacions del qüestionari/indicadors
<p>Objectiu específic 1</p> <p>Esbrinar si participar en el projecte ha contribuït a la millora de l'autoestima dels participants</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Estic satisfet amb la feina que desenvolupo en el projecte TEE. 2. Ha millorat la percepció que tinc sobre les meves potencialitats i capacitats des que realitzo la tasca de voluntari. 3. Em sento més realitzat des que participo en el projecte TEE. 4. Em sento una persona digna, almenys tant com les demés. 5. Crec que sóc capaç de fer les coses tan bé com la majoria de la gent. 6. Participar en els Tallers d'Èxit Escolar em fa sentir més orgullós de mi mateix.
<p>Objectiu específic 2</p> <p>Esbrinar si participar en el projecte ha representat adquirir nous aprenentatges</p>	<ol style="list-style-type: none"> 7. En els Tallers d'Èxit Escolar he après noves eines i/o estratègies per a ensenyar als joves. 8. Participar en els TEE m'ha aportat l'adquisició de nous coneixements relatius als continguts curriculars dels joves.

<p>Objectiu específic 3</p> <p>Esbrinar si participar en el projecte ha incidit a millorar les competències cíviques</p>	<p>9. El fet de participar en aquest projecte m'ha ajudat a ampliar la meva xarxa social.</p> <p>10. Estic convençut/da que la tasca que estic duent a terme en el projecte pot contribuir a la transformació de la societat.</p> <p>11. Des que participo en el projecte em sento socialment més útil.</p> <p>12. Des que participo en el projecte m'he sensibilitzat més amb els problemes socials que hi ha a la ciutat (pobresa i exclusió social, immigració, violència de gènere, infància i adolescència en risc d'exclusió...).</p> <p>13. Des que participo en el projecte tinc més necessitat d'actuar per resoldre les problemàtiques socials de la ciutat (pobresa i exclusió social, immigració, violència de gènere, infància i adolescència en risc d'exclusió social...).</p>
---	---

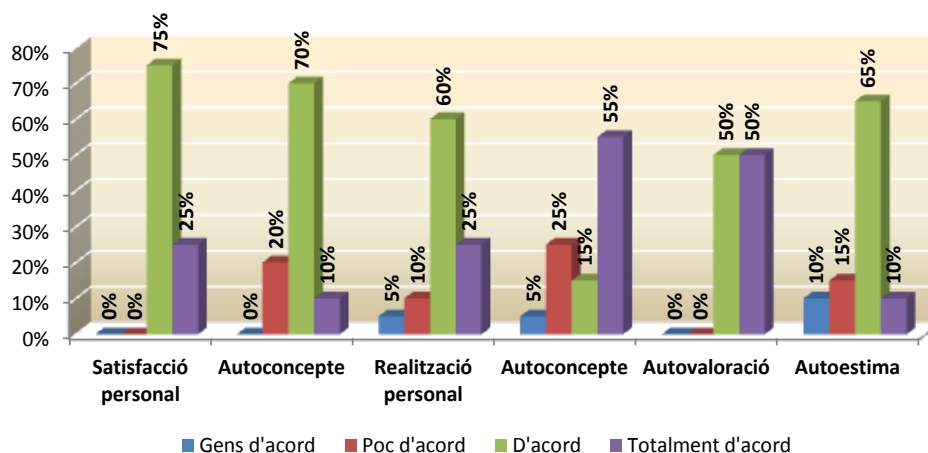
Anàlisi dels resultats

El qüestionari s'ha repartit en format paper a tots els voluntaris que hi participen (vint-i-sis) i se'ls hi ha donat dues setmanes de marge. S'han obtingut vint qüestionaris omplerts, per tant, la mostra representa el 76% dels voluntaris d'aquest projecte. La franja d'edat de les persones que han omplert el qüestionari està entre els setze i els trenta quatre anys: set d'aquests voluntaris tenen entre setze i vint-i-un anys, vuit entre vint-i-dos i vint-i-sis anys i cinc tenen més de vint-i-set anys. En quant al gènere quinze són dones i cinc són homes.

Les primeres dades rellevants que trobem són les que fan referència al gènere i la relació amb si havien fet mai de voluntaris i si creuen que ho tornaran a fer. Pel que fa a la participació prèvia en algun altre projecte, el 80% dels homes ja havien participat i el 20% no ho havia fet mai. De les dones, el 46'66 % ja havia participat anteriorment i el 53'33% no hi havia participat mai. El 95% (el 100% dels homes i el 93'33 de les dones) creu que tornarà a participar i només un 5% creu que no tornarà a participar-hi. Aquesta dada ens pot remetre a la possibilitat que participar com a voluntari incrementa la sensibilitat social, es reforcen les competències cíviques i empenyen a l'individu a continuar col·laborant per a les bones causes. Una altra dada rellevant és que gairebé tots els nois ja havien participat (excepte un) i tots creuen que ho tornaran a fer. Es pot fer la lectura que els homes s'estan sensibilitzant en aquestes tasques socials, tal i com s'apuntava amb anterioritat (VOL 2010). El cent per cent d'homes de més de vint-i-set anys que hi participen han respost que ho tornaran a fer. Per tant, aquesta dada pot indicar un canvi en la sensibilitat masculina d'edat adulta.

Si s'analitzen els motius que han portat als individus a participar, el primer que sobresurt és que el 60% de les persones que col·laboren ho fan per l'obtenció de crèdits de l'UdG. Aquest fet podria restar pes a la investigació ja que s'entén per a voluntari aquella persona que desenvolupa una tasca social de manera altruista, sense esperar res a canvi. Tot i això, d'aquest 60%, el 25% ha indicat que només hi participa per aquesta raó però creuen que tornaran a participar en algun altre projecte social i del total del 60% només el 8'3% creu que no tornarà a participar-hi. Per tant, pot haver-hi una part d'interès però aquestes dades confirmen que hi ha molta part de sensibilitat. Obtenir experiència també es pot considerar com a buscar quelcom a canvi i, per tant, en principi no es podria contemplar com a una acció merament altruista. Yubero i Larrañaga (2002) apunten la diferència entre altruisme i el voluntariat. Els darrers, a part de realitzar una conducta solidària també estan empesos per motivacions personals, per sentir-se més realitzats. Seguint en la línia de les motivacions, el 40% dels qüestionats ha afirmat que un dels motius és per obtenir experiència (la meitat també vol obtenir crèdits ECTS) però el 87'5 creu que tornarà a col·laborar com a voluntari a algun altre projecte. Com es pot veure, es tornen a repetir gairebé els mateixos patrons; existeix sensibilitat encara que es vulgui quelcom a canvi. Yubero i Larrañaga (2002) comenten que és normal que els voluntaris siguin subjectes que es preocupen i es comprometen pels demés sense oblidar-se de si mateixos, dels seus interessos i de les seves inquietuds.

Gràfica 1. Resultats objectiu específic 1. Esbrinar si participar en el projecte ha contribuït a la millora de l'autoestima dels participants

Estudi sobre la relació del voluntariat amb la millora de l'autoestima i l'adquisició d'aprenentatges: una investigació als Tallers d'Èxit Escolar
 Copyleft: Jordi Blanquera Clusells

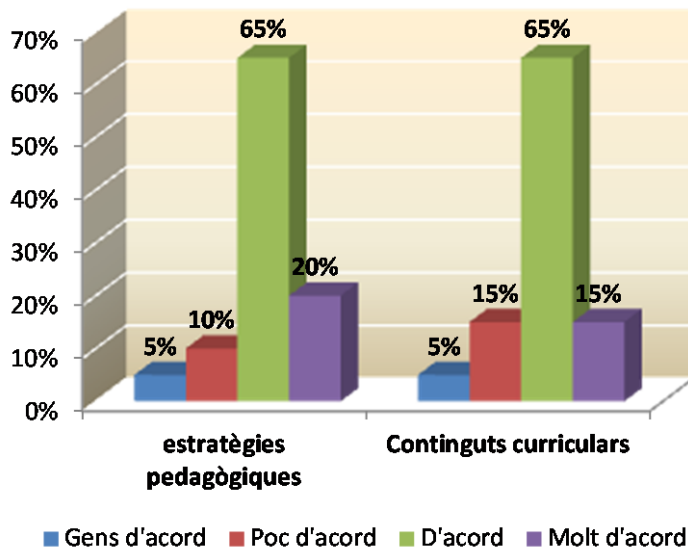
A la gràfica 1 hi figuren els resultats de cada una de les afirmacions corresponents als diferents objectius, tot seguit es comentaran. D'una banda, si s'analitzen les dades que es poden extreure de les afirmacions, es pot veure que el 75% dels subjectes està satisfet amb la feina que desenvolupa en el projecte i el 25% hi està molt d'acord. És a dir, que al 100% els hi aporta **satisfacció personal**. Un 70% està d'acord en que ha millorat l'**autoconcepte** des que hi participa i un 10% hi està totalment d'acord. Un 60% dels voluntaris està d'acord en que **se sent més realitzat** i un 25% hi està totalment d'acord. El 55% afirma que se sent un persona digna i el 15% hi està totalment d'acord (**autoconcepte**). El 100% està molt d'acord o d'acord (50% cada ítem) en que és capaç de fer les coses tant bé com la majoria de la gent (indica bona **autovaloració**). El 65% opina que participar en els TEE el fa sentir més orgullós d'ell mateix i el 10% hi està totalment d'acord (**autoestima**).

D'altra banda, es pot observar que el 20% de les persones que han respost l'enquesta està poc d'acord en què desenvolupar l'activitat solidària no li ha repercutit en la millora de l'autoconcepte. Es pot fer la lectura de que ja tenien una percepció de si mateixos prou ajustada o bé que el fet de fer de voluntaris no els hi ha millorat la percepció que tenien de les pròpies potencialitats i capacitats. S'ha de tenir en compte que els participants són persones amb estudis universitaris. Per tant, es podria obrir una altra línia d'investigació per esbrinar si passa el mateix amb persones amb menys nivell d'estudis. Si s'analitza l'afirmació quatre que respon a la millora de l'autoconcepte (veure gràfica 1) es pot veure que el 5% no hi està gens d'acord i el 25% hi està poc d'acord. Aquesta dada podria ser un indicador de que l'autoestima dels enquestats no és gaire elevada. Ara bé, això només és una hipòtesi ja que l'altra afirmació que també pretén respondre a aquesta pregunta ha donat dades francament positives sobre aquest assumpte.

Amb l'afirmació sis que respon a l'augment de l'autoestima (veure gràfica 1) passa el mateix, un vint-i-cinc per cent (10% gens d'acord i 15% poc d'acord) indica que no es senten més orgullosos d'ells mateixos des de que col·laboren com a voluntaris. Es podria fer tres lectures, o bé ja es sentien molt orgullosos d'ells mateixos abans de començar a dur a terme la tasca solidària, no tenen una bona autoestima o fer de voluntari no aporta un augment d'aquesta. Per resoldre aquesta variable podria ser una solució demanar a les persones que vulguin fer de voluntaris que realitzin un test que valori l'autoestima abans de començar a dur a terme l'activitat i una al cap d'un

temps d'haver començat (mínim mig any després d'haver començat a col·laborar ja que es creu que fer-ho abans no haurà impactat el suficient).

Gràfica 2. Resultats objectiu específic 2: Esbrinar si participar en el projecte ha representat adquirir nous aprenentatges

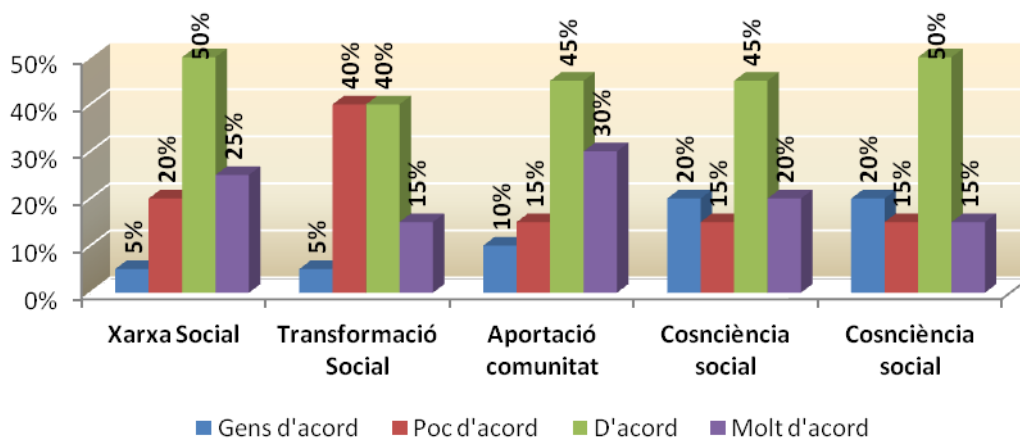
Pel que fa a les dades que es poden extreure de les afirmacions que fan referència a l'objectiu específic 2 es pot observar que el 65% dels subjectes està d'acord en que ha après noves estratègies per a ensenyar i el 20% hi està totalment d'acord (gràfica 2). Pel que fa a l'altra afirmació, també podem veure que les dades són més que positives

ja que el 65% està d'acord i el 15% hi està totalment d'acord en que han adquirit nous coneixements relatius als continguts curriculars dels joves. Per tant, es pot afirmar que col·laborar com a voluntari en aquest projecte en concret pot incidir positivament en els subjectes.

Si es fa la suma dels valors resultants de les dues afirmacions es pot observar el que ja es preveia; participar en els TEE aporta l'adquisició de nous aprenentatges (el 66% i està totalment d'acord i el 17% hi està d'acord). Per tant, es pot valorar com a molt interessant fomentar la participació de les persones a aquests tipus de projectes per tal de promoure el seu apoderament i el de la comunitat ja que una comunitat amb individus més formats pot repercutir a l'apoderament comunitari. Ara bé, per anar per aquesta banda es necessitaria reforçar altres qüestions més relacionades a la participació social. Segons Zambrano, Bustamante i García (2009) per fomentar l'apoderament de la comunitat cal incidir en dues dimensions; la individual i la col·lectiva. Pel que fa a la primera dimensió, cal centrar l'acció a que els individus es capacitin per a determinar la pròpia vida (autodeterminació personal). No es tracta de transferir el poder sinó que es tracta d'acompanyar-los a adquirir-lo. En quant a la dimensió col·lectiva o comunitària, cal propiciar la possibilitat de participació

democràtica real (determinació social). Cal fomentar la xarxa organitzacional per a què es dugin a terme accions col·lectives amb la intenció de millorar les condicions de vida. Per tant, en els resultats mostrats a la gràfica 3 es pot veure com l'acció del voluntariat, almenys pel que fa a aquest projecte, només afecta positivament a la dimensió individual.

Gràfica 3. Resultats objectiu específic 3. Esbrinar si participar en el projecte ha incidit a millorar les competències cíviques dels participants

Amb l'objectiu específic 3 s'intenta indagar si el fet de participar com a voluntari social aporta l'adquisició de competències cíviques. Els resultats apunten que l'afirmació que fa referència a la millora de la xarxa social com a conseqüència d'haver participat als TEE, un 50% dels enquestats hi està d'acord i un 25% hi està molt d'acord (gràfica 3). Si el 75% dels enquestats creu que ha augmentat la seva xarxa social es pot arribar a la conclusió que fomentar el voluntariat pot ser una bona eina per a potenciar la cohesió social. L'afirmació que fa referència a la certesa que col·laborant en els TEE es pot contribuir a la transformació social un 40% ha opinat que hi està d'acord i un 15% que hi està totalment d'acord. El tant per cent afirmatiu no és molt elevat però més de la meitat hi està a favor, per tant, aquest factor també s'ha de tenir en compte. La següent afirmació a analitzar es relaciona amb sentir-se socialment útil pel fet de participar i els resultats són que el 45% hi està d'acord i el 30% molt d'acord. Es creu que aquesta dada és molt significativa ja que sentir-se socialment útil representa enfortir la identitat comunitària de l'individu (Equip coordinador Proyecto Cívico, 2011). Les dues últimes afirmacions fan referència a la sensibilització respecte les problemàtiques socials i la necessitat d'actuar per intentar pal·liar-les. Els resultats, tant d'una com de l'altre, són que el 45% hi està d'acord i el 20% hi està totalment

d'acord. Aquests resultats corroboren el que ja s'ha dit anteriorment; els voluntaris són persones sensibilitzades amb les problemàtiques socials i actuen per tal de resoldre-les. La suma dels valors de les afirmacions de l'objectiu específic 3 (gràfica 3) es pot valorar que no es tan positiu si es compara amb els altres dos objectius abans analitzats. Ara bé, que un 46% dels voluntaris cregui que participar en els TEE ha ajudat a millorar les seves competències cíviques i que un 21% hi estigui totalment d'acord són unes dades a tenir en compte ja que el total de les afirmacions positives sumen un 67%. Per tant, pot ser molt adient treballar en la línia de fomentar el voluntariat social per intentar potenciar les competències cíviques dels individus de la comunitat.

Conclusions i discussió

Després d'analitzar acuradament tots els resultats es podria arribar a la conclusió que col·laborar com a voluntari social ajuda a augmentar l'autoestima i pot aportar aprenentatges, tant a nivell de coneixements com de competències cíviques. Els resultats d'aquesta investigació apunten que el fet de realitzar un voluntariat social ajuda considerablement a la millora de l'autoestima, a adquirir nous coneixements i també incideix a la millora de les competències cíviques. De fet, la satisfacció personal és una de les principals motivacions per les quals les persones voluntàries col·laboren (Barberá i Mateos, 1997; Chacón et al., 2010; Peggy i Lyndi, 2009; Vecina et al., 2009; Yubero i Larrañaga, 2002). Es creu que és essencial fomentar el creixement de l'autoestima dels ciutadans per tal d'evitar situacions de violència domèstica, baix rendiment escolar o laboral, dificultats amb les relacions socials o les addiccions entre d'altres, tal i com apunten García, Musitu i Veiga (2006). Per tant, aquesta pot ser un via per a prevenir l'exclusió social. També es creu que si els voluntaris, tal i com s'ha pogut observar, adquireixen coneixements pot ajudar a pal·liar aquestes situacions ja que l'educació n'és una altra via (Aranguren, 2012). Lligat amb l'educació trobem l'àrea de les competències cíviques, ja que aquestes, tal i com s'ha dit amb anterioritat, posen en relació a tots els elements. És a dir, el voluntari amb la seva acció reforça les pròpies competències cíviques i pot educar a els altres a adoptar aquest rol actiu i compromès, tal i com apunten Mojza, Lorenz i Sonnentag (2010).

Ara bé, per a què es pugui afirmar amb rotunditat que el fet de participar com a voluntari fa que augmenti l'autoestima i s'adquireixen aprenentatges s'hauria de realitzar la investigació amb una metodologia més estricta. D'una banda, caldria utilitzar una enquesta validada per una sèrie de professionals experts en el tema. Les

afirmacions redactades d'una altra forma poden induir al lector a interpretar-les d'una manera molt diferent. Com que l'enquesta no ha estat validada per professionals no es pot afirmar que tots els ítems responien a la perfecció a allò que es pretenia cercar. D'altra banda, es creu que s'hauria de fer dues enquestes als voluntaris, una abans de començar a fer el voluntariat i una altra un cop portin el temps suficient com perquè s'hagi produït algun impacte a l'autoestima d'aquests i poder d'esbrinar si realment aporta un augment de l'autoestima i dels aprenentatges. També, seria molt adient obrir una altra línia d'investigació per esbrinar si a les persones amb menys nivell d'estudis els hi augmenta l'autoestima i assoleixen nous coneixements. De la mateixa manera, es podria fer la investigació amb voluntaris que participen en altres projectes per tal de poder comparar dades i esbrinar si la hipòtesi inicial és correcta. Si aquestes noves línies d'investigació confirmessin la hipòtesi amb la qual es partia en aquest article, fomentar el voluntariat social seria una bona estratègia per a promoure l'apoderament dels individus, l'apoderament de la comunitat.

No obstant això, molts professionals de l'educació social poden pensar que els voluntaris són uns intrusos que realitzen l'acció socioeducativa de manera gratuïta i amb manca de professionalitat (Bas, 2002; Dapía, 2002). Ara bé, el voluntariat crea llocs de treball ja que per gestionar i organitzar tota l'acció voluntària (des de les Administracions Públiques i organitzacions) són necessaris professionals (personal remunerat especialitzat) que coordini i gestioni tots aquells programes, serveis i projectes en els que s'insereixen aquestes persones voluntàries (Observatorio del Voluntariado. 2010). No es pot contemplar la figura del voluntari com a suplent dels professionals, com a mà d'obra barata per cobrir diferents necessitats. El voluntari s'ha de moure en el pla de la relació de la complementarietat amb altres agents i professionals (Bas, 2002). La seva acció ha d'estar guiada i supervisada per a professionals. De la mateixa manera, l'organització ha de contemplar una sèrie d'estructures que ajudin al voluntari a formar-se, tant pel què fa a uns continguts generals com, si és el cas, pel què fa a uns continguts més específics que l'ajudin a desenvolupar millor la seva tasca. Per tant, la figura del voluntari ha de ser complementària, mai substitutòria, i l'organització ha de vetllar per la seva formació tal i com queda contemplat a la Carta del Voluntariat (FCVS, 2012). Només amb un voluntariat ben format es pot aconseguir que aquest es converteixi en un referent positiu i educatiu (Bas, 2002).

També hi pot haver la percepció de que el voluntari és una persona que actua perquè vol, no està obligat, i per tant, es pot posar en dubte la seva capacitat de compromís amb l'organització amb la qual col·labora i amb les persones a qui va destinada la seva acció. No obstant això, els individus que posen en pràctica el voluntariat han de ser unes persones responsables i compromeses i han de lluitar per assolir els objectius marcats per l'organització a la que lliurement han decidit aportar el seu granet de sorra. De la mateixa manera, aquestes persones que ocupen part del seu temps lliure a realitzar tasques de voluntariat també han d'estar sensibilitzades amb la problemàtica o les problemàtiques que l'organització intenta pal·liar o evitar. En definitiva, el voluntari ha de ser una persona responsable, compromesa i sensibilitzada i ha de ser tasca de l'organització vetllar per a què sigui així tal i com queda contemplat en la part dels deures que ha d'assumir el voluntari reflectits a la Carta del Voluntariat (FCVS, 2012).

Bibliografia

Aranguren, L. (2012). Voluntariat, educació i ciutadania. *Educació social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 50, 103-113

Barberá, E. Mateos, P.M. (1997). Investigación sobre psicología de la motivación en las universidades españolas. *R.E.M.E.: Revista Electrónica de Motivación y Emoción*. 3(5-6).

Bas, E.(2002, desembre). Educadores y voluntarios: algunas reflexiones introductorias. *Pedagogía Social: Revista interuniversitària*, 9, 11-26.

Blancafort, Alias, S. (2012). Competencia cívica y actitudes hacia el Estado del Bienestar: La opinión pública de los ciudadanos españoles. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Sociologia. Recuperat 7 abril 2013, des de <http://hdl.handle.net/10803/97365>

Chacón, F., Pérez, T., Flores, J., Vecina, M. L.(2010). Motivos del voluntariado: categorización de las motivaciones de los voluntarios mediante pregunta abierta. *Intervención Psicosocial*. 19, (3).

Dapía, M. (2002, desembre). Entre la profesionalización y el voluntariado: una aproximación a la realidad gallega en el ámbito de la animación sociocultural. *Pedagogía Social. Revista interuniversitaria*. 9, 53-66.

Equip coordinador Proyecto Cívico. (2011). Cívico: Guía sobre el desarrollo de Competencias Cívicas entre los estudiantes de escuelas secundarias en Europa. Recuperat 5 maig 2013, des de <http://www.civicoproject.eu/download/guida%20spagnolo.pdf>

Federació Catalana de Voluntariat. (1995). Carta del Voluntariat. Recuperat 29 març 2013, des de <http://www.voluntariat.org/LinkClick.aspx?fileticket=6PFxY6PzbZo%3D&tabid=75>

Federació Catalana de Voluntariat. (2012). *Servei Català de Voluntariat*. Recuperat 3 abril 2013, des de <http://www.voluntariat.org/ElvoluntariataCatalunya/Marcderefer%C3%A8ncia.aspx>

García, J., Musitu, G., Veiga, F. (2006). Autoconcepto en adultos de España y Portugal. *Psicothema*. 18(3), 551-556.

Martín Albo, J.; Núñez, J. L.; Navarro, J. G.; Grijalvo, F. (2007). The Rosenberg Self-Esteem Scale: Translation and Validation in University Students. *The Spanish Journal of Psychology*, 10(2), 458–467.

Martín, R. (2010, desembre). Marquem la línia vermella de la dignitat. *VOL: Revista de la Federació Catalana de Voluntariat Social*, 97, 2-3.

Mojza, E.J.; Lorenz, C.; Sonnentag, S. (2010). Daily recovery experiences: The role of volunteer Work during leisure time. *Journal of Occupational Health Psychology*. 15(1), 60-74.

Observatorio del Voluntario (2010) *Un año de artículos*. Recuperat el 30 març 2013, des de <http://www.plataformavoluntariado.org/resources/35/download>

Peggy, A.; Lyndi, N. (juny 2009) Volunteer Work and Well-Being. *Journal of Health and Social Behavior*. 42, 115-131.

Vecina, M.L.; Chacón, F.; Sueiro, M.J.; (2009). Satisfacción en el voluntariado: estructura interna y relación con la permanencia en las organizaciones. *Psicothema*. 21(1) 112-117.

Yubero, S.; Larrañaga, E. (2002, diciembre). Concepción del voluntariado desde la perspectiva motivacional: conducta de ayuda vs. altruismo. *Pedagogía Social: Revista interuniversitaria*. 9(2), 27-39.

Zambrano, A.; Bustamante, G.; García, M. (2009). Trayectorias organizacionales y empoderamiento comunitario: un análisis de interfaz en dos localidades de la región de la Araucanía. *Psykhe*. 18(2) 65-78.

COMO CITAR ESTE ARTÍCULO: Blanquera Clusells, Jordi ; (2013); Estudi sobre la relació del voluntariat amb la millora de l'autoestima i l'adquisició d'aprenentatges: una investigació als Tallers d'Èxit Escolar ; en <http://quadernsanimacio.net> ; nº 18, julio de 2013; ISSN: 1698-4404